

A VONAKODÓ SZÖVETSÉGES

(Zrínyi Kiadó, Budapest, 1996. 171 o.)

A Magyar Néphadsereg tevékenységét, az 1968-as csehszlovákiai eseményekben, a magyar (had)történetírás eddig még nem dolgozta fel. Ezen nem is lehet nagyon csodálkozni, hiszen az „akcióval” összefüggő valamennyi katonai iratanyagot sokáig a vezérkarnál tárolták. Az okmányokat „Különösen fontos, szigorúan titkos” jelzéssel látták el és a téma kutatását nem engedélyezték. Csak az utóbbi néhány évben nyílt lehetőség arra, hogy e gondosan tárolt és zárolt iratokat egy-két kutató mégis csak vizsgálat tárgyává tehesse.

A magyar hadsereg alakulatainak 1968-as tevékenysége a tabu témák közé tartozott, a megtörténeteket „bibliai homály” fedte. Ezeket az eseményeket a filmművészet is csak az elmúlt években választotta témaként. Gothár Péter: „Mohács” című játékfilmje 1990-ben, Tolmár Tamás: „Táncdalfesztivál után” című dokumentumfilmje pedig 1991-ben készült.

Mindenképpen csak üdvözölni lehet Pataky Ivánt, aki a Magyar Néphadsereg Csehszlovákia 1968-as megszállásában való közreműködését könyv alakban is összefoglalta és „A vonakodó szövetséges” címmel megjelentette. Úttörő munkát végzett, hiszen e téma tudományos feldolgozását és könyvként történő kiadatását elsőként végezte el.

A több évig tartó következetes kutatás részeredményeit az *Új Honvédségi Szemle* 1991/8-9. és a *Magyar Honvéd* 1991/33-37. számaiban is publikálta.

A szerző feldolgozta a Magyarországon fellelhető szinte összes levéltári és könyvtári anyagot és a külföldi anyagokból felkutatott – elsősorban cseh – publikációk jelentős részét. A téma első összefoglalását még akkor is figyelemre méltó eredményként kell elkönyvelnünk, ha tudjuk, hogy oroszországi levéltári anyagok nem épülhettek be Pataky Iván könyvébe. Mivel ezek az okmányok még nem kutathatók, a későbbiek során a könyv egyes megállapításai minden bizonnyal módosulhatnak.

A 21 fejezetből álló, 332 jegyzettel ellátott munka szerkezetileg két részre bontható. Az első rész (1–6. fejezet) az előzményeket, a brezsnyevi vezetés próbálkozásait tartalmazza, amelyek az egyre inkább „ellenforradalmi irányba” eltérő csehszlovák politika – Moszkva által kívánatos mértékű – visszatérésére irányultak, továbbá a Magyar Népköztársaság döntéseit meghatározó Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának kezdetben bizonytalankodó, vonakodó, de a megszállást végül is támogató és egyetértő ténykedéseit ismerteti. A második egység (7–21. fejezet) a Csehszlovákia megszállására kijelölt magyar erők felkészítését, a hadművelési terveket, az alakulatok átcsoportosítását és hadművelési területre történő irányítását, a feladatokat és a csapatok Magyarországra történő visszairányítását vázolja.

Csehszlovákiában 1968-ban, a meglévő szocialista rendszer demokratikusabbá tételét célul tűző mozgalom (a „prágai tavasz”) körvonalai kezdtek kibontakozni. A reformerök – élükön többek között Alexander Dubcekkel és Oldrich Cernikkel – elképzeléseiket nem tudták valóra váltani, mert azokat megakadályozta az őt – magát szocialistának valló – ország (Bulgária, Lengyelország, Magyarország, a Német Demokratikus Köztársaság és a Szovjetunió) együttes fellépése.

Csehszlovákia megszállásában a szövetséges (szocialista) országok mintegy 25 hadosztálya vett részt kb. 250 000 katonával.

A magyar csapatok 1968-as csehszlovákiai alkalmazásával összefüggő iratanyagok a „Zala gyakorlat” fedőnevet viselik.

Csehszlovákia megszállására magyar részről a 8. gépkocsizó lövészadosztályt (Zalaezerszeg) jelölték ki. A magasabbegység parancsnoka Lakatos Béla vezérőrnagy volt. A feladat végrehajtása érdekében bizonyos korrekciókat kellett a köteléknél végrehajtani. Így például a hadosztály szervezetszerű egységei közül a harcászati rakétaosztály, a harcokocsi-

zó és a tüzérezred nem vett részt Csehszlovákia megszállásában.

A harcászati és a mozgósítási feladatok végrehajtása után a hadosztálynak 1968. július 28-án 20.00 óráig kellett elfoglalnia megindulási körzetét (Gödöllő, Aszód, Hatvan térségében.) Itt került a magasabbegység alárendeltségébe a 31. harcokszerep (Rétság), a 22. tüzérezred (Cegléd), a 6. gépkocsizó lövészeszerep (Eger).

A „Zala gyakorlat” alakulatai kombinált csapatmozgással, (nem pedig kombinált menettel) érték el a kijelölt körlete, azaz a hadosztály légvédelmi tüzérezrede és a lövészeszerep harcokszerep-zászlóaljai vasúti szállítással, a többi alakulat és a hadosztály törzse pedig menettel.

Balló István

TIMOTHY M. LAUR — STEVEN L. LLANSO

ENCYCLOPEDIA OF MODERN U.S. MILITARY WEAPONS

(Edited by Walter J. Boyne. The Army Times Publishing Company, New York, 1995. 496 o.)

Ki ne emlékezne a Öböl-háborúra? Tudjuk, hiszen a média belénk sulykolta, hogy ez volt az első „élőben közvetített”, az első valóban „high-tech” háború, első a szövetségesek hihetetlenül alacsony veszteségeit tekintve. S ki tudja még, miben volt első?

A haditechnika rajongói a televízió jóvoltából szinte testközelből láthatták a valóban csúcstechnológiát képviselő fegyvereket, majd utóbb különféle sajtótermékekben és filmekben az általuk okozott pusztulást.

E kötet az Amerikai Egyesült Államok haderejének teljes arsenálját (a kézfegyvereket leszámítva), közöttük az Öböl-háború filmekről megismert fegyvereit mutatja be, szárazon, egyszerűen, és rendkívül adatgazdagon. Néhány régebbi típustól eltekintve valamennyi hadieszköz az első vonalat képviseli. A kötet logikus felépítésben, hét fejezetben tárgyalja ezeket: repülőgépek, tüzérség, harcjárművek, rakéták és bombák, vízi aknák és torpedók, az elektronikai hadviselés eszközei, hadihajók és tengeralattjárók. Az egyes fejezetek további alfejezetekre bomlanak, az adott hadieszköz altípusai, vagy eltérő feladatokról változatai szerint (pl. a repülőgépeknél csapásmérő, bombázó és vadászgépek, stb.), ezután pedig a betűrend szerint kereshetők az egyes eszközök.

Az elmondott rendszeren belül az egyes típusok leírása is katonásan egyszerű. A rövid

típus-meghatározás után hosszabb, általános leírás következik, amely a technikai, szerkezeti felépítést, a működést, a szolgálat körülményeit ismerteti, majd a fejlesztésről, az altípusokról, s ha vannak, akkor a típussal szerzett harci tapasztalatokról olvashatunk. Ez utóbbiak legnagyobb részét az Öböl-háború, kisebb részét a panamai beavatkozás és a vietnami háború eseményeiből vették. Végül a rendkívül részletes technikai jellemzők állnak

E sokrétű megközelítés révén viszonylag átfogó képet kaphatunk az egyes harci eszközökről. A nem angolszás olvasók kedvéért a mindenütt elsődlegesen szereplő angolszás mértékegységeket mindenütt megadják az SI rendszer szerint is. Az amerikai katonai szaknyelvben oly gyakori és előszeretettel használt betűszókat minden típusnál újból és újból feloldották, amivel szintén megkönnyítik az olvasó dolgát. Feltehetően emiatt, illetve a betűszavak nagy száma miatt viszont hiányzik a kötetből az összefoglaló rövidítésjegyzék.

Feltehetően a többen is nagyobb érdeklődésre tarthat számot az elektronikai hadviselés eszközeit bemutató fejezet. Ezekről a világ általában jóval kevesebbet tud, mint más fegyverzetekről. Nyilvánvaló, hogy a közvélemény jól ismeri az F-15-ös, vagy az F-16-os harci gépeket, de radarjaik, felderítő, célkövető, vagy zavaró elektronikájuk paramétereiről jóformán senki nem tud. Emellett az